

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور تهران

مرکز غرب

دانشکده اقتصاد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد اقتصاد (M.B.A)

عنوان:

برآورد اثر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد در ایران طی

سالهای ۱۳۷۰ - ۱۳۹۰

استاد راهنما:

دکتر یگانه موسوی جهرمی

استاد مشاور:

دکتر فرهاد خداداد کاشی

نگارش:

عالمه موسی پور احمدی

بهار ۱۳۹۳

صورتجلسه دفاع

دانشگاه پیام نور

تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب **عالمه موسی پور احمدی** دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۰ مقطع **کارشناسی ارشد** رشته برآورد اثر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد در ایران طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۷۰ گواهی می‌نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود. دانشجوی تایید می‌نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه نتیجه تحقیقات خودش می‌باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

عالمه موسی پور احمدی

۱۳۹۳/۰۳/۲۰

اینجانب **عالمه موسی پور احمدی** دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۱ مقطع **کارشناسی ارشد** رشته برآورد اثر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد در ایران طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۷۰ گواهی می‌نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

عالمه موسی پور احمدی

۱۳۹۳/۰۳/۲۰

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.

بهار ۱۳۹۳

تقدیر و تشکر

خداوند بزرگ را سپاسگزارم که باز هم مرا محبتی عطا کرد تا مرحله ای دیگر از زندگیم را به نیکی به انجام رسانم، باشد که زندگیم همواره با لطف و رحمت بی پایان تو اتم باشد.

بسی شایسته است از استاد فریخته و فرزانه سرکار خانم دکتر یگانه موسوی جهرمی که با نکته های دلاویز و گفته های بلند، صحیفه های سخن را علم پرور نمودند و همواره راهها و راه گشای بخارنده در اتمام و اكمال پایان نامه بوده اند و گلشن سرای علم و دانش را با راهبانی های کارساز و سازنده بارور ساختند، تقدیر و تشکر نمایم.

و بر خود لازم می دانم که از استاد فریخته و فرزانه جناب آقای دکتر فرهاد خداداد کاشی که مشاور این پایان نامه را پذیرفتند و با ظرافت طبع و دقت نظر به غنای بیشتر این پژوهش افزودند، کمال امتنان و سپاسگزاری را داشته باشم و از خداوند منان توفیق روز افزون را برای ایشان خواهانم.

از سرکار خانم دکتر امینی میلانی سپاسگزارم که داوری این رساله را به عهده داشتند و با پیشنهادات با ارزش خود موجب بهبود این پژوهش شدند.

بسی شایسته است از پدر و مادر عزیز، دلسوز و مهربانم که آرامش روحی و آسایش فکری فراهم نمودند تا با حمایت های همه جانبه در محیطی مطلوب، مراتب تحصیلی و نیز پایان نامه درسی را به نحو احسن به اتمام برسانم، سپاس گزارم نمایم. این پژوهش با سپاس و فروتنی به این بزرگواران تقدیم می شود.

چکیده

فراهم نمودن زمینه لازم برای حصول عدالت اقتصادی و به تبع آن توزیع عادلانه درآمد از وظایف اصلی دولت در تمامی اقتصادها است. شناخت و میزان اثرگذاری عوامل مؤثر بر نابرابری درآمد در جامعه، مانند مالیات بر درآمد، تورم، بیکاری و ... می‌تواند سیاست‌گذاران اقتصادی را راهبری نماید. در این زمینه بگارگیری سیاست مالیاتی به عنوان ابزاری کارآمد و شناخته شده همواره مورد تأکید بوده است.

از این رو، در تحقیق حاضر برای بررسی عوامل مذکور و به ویژه نشان دادن جایگاه مالیات بر درآمد در مقایسه با سایر عوامل مؤثر بر نابرابری درآمد در ایران، در دوره زمانی ۱۳۷۰ - ۱۳۹۰، از روش اقتصادسنجی خود رگرسیون با وقفه‌های توزیع شونده (ARDL) استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در هر دو دوره کوتاه‌مدت و بلند مدت متغیرهای رشد اقتصادی، تورم، نرخ بیکاری تأثیر منفی و متغیرهای مالیات بر درآمد، درآمدهای حاصل از نفت گاز و بهره‌وری نیروی کار تأثیر مثبت بر توزیع درآمد دارند. بررسی آزمون ثبات ساختاری مدل برآورد شده نشان دهنده وجود پایداری مدل برآورد شده است. به علاوه، براساس کششهای محاسبه شده می‌توان دریافت که مالیات بر درآمد بیشترین اثر را در کاهش نابرابری درآمد در ایران در دوره مذکور داشته است.

واژگان کلیدی: توزیع درآمد، مالیات بر درآمد، ضریب جینی، رشد اقتصادی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	فصل اول: کلیات تحقیق
۳	۱-۱ بیان مساله
۴	۲-۱ ضرورت و اهمیت موضوع
۵	۳-۱ سؤال تحقیق
۵	۴-۱ اهداف تحقیق
۵	۵-۱ فرضیه‌های تحقیق
۵	۶-۱ مدل و روش‌شناسی تحقیق
۶	۷-۱ روش گردآوری آمار و اطلاعات
۷	۸-۱ تعریف مفاهیم
۷	۱-۸-۱ مفهوم درآمد
۷	۲-۸-۱ مفهوم رشد اقتصادی
۸	۳-۸-۱ مفهوم مالیات بر درآمد
۸	۴-۸-۱ مفهوم توزیع درآمد
۱۰	فصل دوم: مروری بر ادبیات موضوع
۱۱	۱-۲ مقدمه
۱۲	۲-۲ مالیات و انواع آن
۱۴	۱-۲-۲ مالیات‌های غیرمستقیم
۱۴	۱-۱-۲-۲ مالیات بر واردات
۱۴	۲-۱-۲-۲ مالیات بر مصرف و فروش

- ۱۴ ..... ۲-۲-۲ مالیات‌های مستقیم
- ۱۴ ..... ۱-۲-۲-۲ مالیات بر ثروت
- ۱۵ ..... ۲-۲-۲-۲ مالیات بر درآمد
- ۱۹ ..... ۳-۲ فلاسفه و مالیات
- ۲۰ ..... ۱-۳-۲ اصول مالیاتی از نظر کلاسیک‌ها
- ۲۱ ..... ۱-۱-۳-۲ دیوید ریکاردو
- ۲۲ ..... ۲-۳-۲ اصول مالیاتی از دید کینزین‌ها
- ۲۴ ..... ۱-۲-۳-۲ ویکسل
- ۲۴ ..... ۲-۲-۳-۲ پیگو
- ۲۵ ..... ۳-۲-۳-۲ کالدور
- ۲۵ ..... ۴-۲-۳-۲ والراس
- ۲۶ ..... ۵-۲-۳-۲ مارشال
- ۲۶ ..... ۴-۲ ادبیات توزیع درآمد
- ۲۷ ..... ۱-۴-۲ جایگاه توزیع درآمد در نظریات اقتصادی
- ۲۷ ..... ۱-۱-۴-۲ نظریه توزیع کلاسیک‌ها
- ۲۹ ..... ۲-۱-۴-۲ نظریه توزیع نئوکلاسیک‌ها
- ۳۷ ..... ۵-۲ نظریه‌های توزیع درآمد و تئوری‌های توسعه
- ۳۷ ..... ۱-۵-۲ نظریه سیمون کوزنتس
- ۳۸ ..... ۲-۵-۲ نظریه آرتور لوئیس
- ۳۹ ..... ۳-۵-۲ نظریه نورکس
- ۴۰ ..... ۴-۵-۲ نهائین
- ۴۱ ..... ۶-۲ عوامل مؤثر بر توزیع درآمد
- ۴۲ ..... ۱-۶-۲ درآمدهای حاصل از نفت و گاز در ایران و توزیع درآمد

۴۳	..... بهره‌وری و توزیع درآمد	۲-۶-۲
۴۳	..... تورم و توزیع درآمد	۳-۶-۲
۴۴	..... بیکاری و توزیع درآمد	۴-۶-۲
۴۵	..... رشد اقتصادی و توزیع درآمد	۵-۶-۲
۴۷	..... ضریب جینی	۶-۶-۲
۴۸	..... مالیات بر درآمد و توزیع درآمد	۷-۶-۲
۵۱	..... مطالعات انجام شده	۷-۲
۵۲	..... مطالعات خارجی	۱-۷-۲
۶۱	..... مطالعات داخلی	۲-۷-۲
۸۱	..... فصل سوم: روش اجرای تحقیق	
۸۲	..... مقدمه	۱-۳
۸۲	..... مدل مورد استفاده در پژوهش	۲-۳
۸۲	..... رشد اقتصادی	۱-۲-۳
۸۳	..... مالیات بر درآمد	۲-۲-۳
۸۳	..... تورم	۳-۲-۳
۸۴	..... بیکاری	۴-۲-۳
۸۴	..... بهره‌وری	۵-۲-۳
۸۴	..... درآمدهای حاصل از نفت و گاز	۶-۲-۳
۸۵	..... داده‌ها و دوره‌های زمانی	۳-۳
۸۵	..... روش‌شناسی اقتصادسنجی	۴-۳
۸۶	..... متدولوژی تحقیق	۱-۴-۳
۸۷	..... روش خودتوضیح برداری با وقفه‌های توزیع شونده	۲-۴-۳

۹۰	..... ۳-۴ الگوی تصحیح خطا
۹۱	..... ۴-۴ آزمون مانایی
۹۳	..... ۵-۴ علت استفاده از ARDL
۹۴	..... فصل چهارم: تحلیل یافته‌ها و نتایج
۹۵	..... ۱-۴ بررسی یافته‌های حاصل از برآورد مدل
۹۶	..... ۲-۴ بررسی الگوی پویا
۹۷	..... ۳-۴ آزمون وجود همگرایی
۹۸	..... ۴-۴ تخمین ضرایب بلند مدت
۹۹	..... ۵-۴ الگوی تصحیح خطا
۱۰۰	..... ۶-۴ آزمون ثبات ساختاری
۱۰۳	..... ۷-۴ تحلیل یافته‌ها و نتایج
۱۰۴	..... فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۱۰۵	..... ۱-۵ مقدمه
۱۰۵	..... ۲-۵ مروری بر خطوط کلی پژوهش
۱۰۵	..... ۳-۵ تحلیل نتایج و پیشنهادات
۱۰۸	..... ۴-۵ پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی
۱۰۹	..... منابع و مأخذ
۱۱۰	..... منابع فارسی
۱۱۳	..... منابع لاتین
۱۱۴	..... Abstract

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۶۸	جدول ۲- ۱: خلاصه‌ای از تحقیقات انجام شده در زمینه عوامل مؤثر بر توزیع درآمد
۹۵	جدول ۴- ۱: خلاصه نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد فیلیپس پرون
۹۶	جدول ۴- ۲: نتایج حاصل از آزمون ARDL کوتاه مدت
۹۸	جدول ۴- ۳: نتایج بدست آمده از برآورد الگوی بلندمدت مدل
۹۹	جدول ۴- ۴: نتایج حاصل از برآورد الگوی تصحیح خطای مدل
	جدول ۴- ۵: تأثیر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد طی سالهای اول و دوم و سوم و چهارم توسعه اقتصادی ایران
۱۰۰	
۱۰۲	جدول ۴- ۶: برآورد کشش متغیرهای توضیحی نسبت به ضریب جینی

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۹	نمودار ۲-۱: فرآیند توزیع درآمد بین عوامل تولید از دیدگاه ریکاردو.....
۳۱	نمودار ۲-۲: فرآیند توزیع درآمد بین عوامل تولید از دیدگاه کلارک.....
۳۲	نمودار ۲-۳: فرآیند توزیع درآمد بین عوامل تولید از دیدگاه کلارک.....
۳۸	نمودار ۲-۴: نظریه توزیع درآمد کوزنتس.....
۱۰۱	نمودار ۴-۱: پسماند تجمعی.....
۱۰۲	نمودار ۴-۲: مجذور پسماند تجمعی.....

مقدمه

توجه به اقشار مختلف جامعه از طریق مطالعه توزیع درآمد، ثروت و متغیرهای دیگر با توجه به شرایط اقتصادی و نظریه‌های جدید اقتصادی از مباحث کانونی اقتصاد در دو قرن اخیر بوده است. جدا از وظایف سنتی که مورد پذیرش اقتصاددانان کلاسیک هم هست، دولت در جهت نیل به رفاه عمومی و به طور مشخص افزایش رفاه اقشار کمتر بهره‌مند جامعه باید به مسائلی چون: تخصیص منابع، توزیع درآمد، اشتغال، حفظ سطح قیمت‌ها و رشد اقتصادی بپردازد. از این رو امروزه کنترل وظیفه توزیع درآمد، یکی از وظایف اقتصادی و اجتماعی دولت محسوب می‌شود؛ زیرا وظیفه توزیع درآمد ایجاب می‌کند که دولت، به منظور کاهش نابرابری، ابتدا چگونگی تغییرات سطح درآمدی جامعه را مورد بررسی قرار دهد و در راستای اصلاح آن قدم بردارد؛ اما پرسش قابل طرح، عبارت از آن است که دولت چگونه و با توسل به کدام وسیله و ابزار می‌تواند در راستای تحقق این اهداف گام بردارد.

مالیات‌ها به دلیل اثرهای تخصیصی و توزیعی همواره مورد توجه نظریه پردازان اقتصادی بوده است و به عنوان یکی از عوامل سیاست‌گذاری دولت و یکی از مهم‌ترین ابزارهای ایجاد تغییر در درآمد ملی مورد توجه قرار دارد. مالیات‌ها در ایران پس از نفت مهم‌ترین منبع درآمدی دولت است. هرچه پیش‌بینی مالیات با تکیه بر آمار و اطلاعات و اصلاح سیاست‌های مالیاتی دقیق‌تر انجام شود بهتر می‌تواند سیاست‌گذاران را در جهت تحقق هدف‌های توسعه و رشد اقتصادی یاری کند و منجر به بهبود توزیع درآمد و رسیدن به عدالت اجتماعی بالاتر گردد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مساله

توزیع درآمد یکی از اساسی‌ترین متغیرهای اقتصادی است که به حق و به ویژه در سه دهه اخیر مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفته است تلاش جدی برای یافتن راه‌حلی که می‌تواند به بهبود شاخص‌های توزیع درآمد کمک کنند، مستلزم شناخت کافی و مناسب از عواملی است که به هر طریق این مقوله را تحت تأثیر قرار داده و تغییرات در آن‌ها به تشدید یا بهبود در شاخص‌های فقر و توزیع درآمد منجر می‌شود. امروزه ما در جهانی زندگی می‌کنیم که با تمام پیشرفت‌ها در زمینه‌های گوناگون نتوانسته بر مسئله رفاه، چگونگی اجرا و حدود نهادهای مختلف در آن توافق کند. توزیع درآمد از مفاهیمی است که می‌توان به وسیله آن بخشی از مسئله رفاه را توضیح داد از آنجا که مقوله توزیع درآمد بر اساس ارزش‌های جامعه تعیین می‌گردد نقش نهاد دولت در آن با اهمیت است. (ابونوری، ۱۳۸۴: ۱۲)

دستیابی هدف رفاه مستلزم به کارگیری صحیح از ابزارهای مالیاتی در دست دولت است که نقش بسیار مهم و به سزایی در توزیع مجدد درآمد دارد. در واقع تجربه بسیاری از کشورها نشان می‌دهد که استفاده از مالیات به عنوان یک جریان سالم درآمدی، برای نیل به توسعه اقتصادی، بهبود توزیع درآمد و ثروت در جامعه و گسستن از وابستگی اقتصادی است و در عین حال منطقی‌ترین روش تأمین مخارج دولت‌ها می‌باشد. (پژویان، ۱۳۸۵: ۱۷)

یکی از ویژگی‌هایی که یک نظام مالیاتی مطلوب باید داشته باشد، این است که با اجرا شدن آن تمامی قشرهای جامعه متناسب با موقعیت مالی خود زیر پوشش مالیات قرار گیرند و درآمد و ثروت به شکل عادلانه در جامعه توزیع شود و در نهایت شکاف درآمدی تا حدودی پر شود. (خطیب زاده، ۱۳۷۹: ۳)

بررسی‌ها نشان دهنده آن است که قابلیت انتقال مالیات‌های مستقیم به دلیل اینکه از درآمد و ثروت اخذ می‌شود، نسبتاً محدود است؛ و این مالیات‌ها به صورت تصاعدی بر اساس اصل قدرت پرداخت از مودی وصول می‌شود، خود عاملی است که به کمک آن می‌توان توزیع درآمد را تعدیل و جامعه را به سوی عدالت اجتماعی سوق داد. این دسته از مالیات‌ها به ویژه مالیات بر درآمد که مهم‌ترین ابزار نیل به توزیع مناسب‌تر درآمد شناخته می‌شود چنانچه این مالیات‌ها با رعایت اصل توان پرداخت در افراد، اعمال شوند می‌توانند نابرابری درآمد را در جامعه کاهش دهند همچنین می‌توانند درآمد را به نفع عامل سرمایه تغییر دهند، به سبب اینکه اولاً مقداری از قدرت خرید اقشار پردرآمد جامعه را جذب می‌کنند و ثانیاً امکان تأمین مالی برخی از خدمات و تسهیلات دولتی را

فراهم می‌سازد که گروه‌های پایین درآمدی می‌توانند از آن بهره‌مند شوند، قادرند در تعدیل نابرابری درآمدی نقش قابل توجهی داشته باشند. (ماهلر و دیوید، ۲۰۰۵، به نقل از بکائیان: ۱۴)

یکی از اهداف هر جامعه‌ای این است که بتواند رفاه لازم را برای تک‌تک آحاد جامعه فراهم کند. عدالت اجتماعی و اجرای آن از سیاست‌های اصلی و محوری دولت است. علیرغم این موضوع و اختصاص هزینه‌های فراوان از بودجه‌های عمومی دولت برای رفع فقر و کاهش نابرابری در توزیع درآمد، شاهد میزان فقر و نابرابری در سطح اقتصاد کشور هستیم. دولت مکلف است، به منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی، کاهش فاصله دهک‌های درآمدی و توزیع عادلانه درآمد در کشور و نیز کاهش فقر از طریق تخصیص کارآمد و هدفمند منابع و به کارگیری ابزارهای سیاستی به صورت صحیح و همچنین تهیه لوایح برای تحقق این سیاست‌ها اقدام نماید. (قنبری، ۱۳۸۸: ۶)

۲-۱ ضرورت و اهمیت موضوع

امر توزیع درآمد و جهت‌گیری‌های اقتصادی به منظور تقسیم عادلانه امکانات بین اقشار مختلف جامعه از جمله مواردی است که در قانون اساسی کشورهای درحال توسعه مورد تأکید قرار گرفته است. اگر بپذیریم که توسعه، رفاه اجتماعی را برای جامعه به ارمغان می‌آورد، در اغلب کشورهای در حال توسعه یعنی در جوامعی که فقر توده‌های عظیم مردم، با نابرابری‌های عظیم در توزیع ثروت مصرف و درآمد همراه بوده و ساختارهای اقتصادی در آن‌ها از تورم بالا و کمبود سرمایه رنج می‌برند، یکی از بهترین راه‌حل‌ها در جبران این نابرابری و هدایت منابع مالی کشور در راستای تخصیص بهینه منابع و اهداف کلان اقتصادی، اعمال سیاست‌های مناسب مالیاتی می‌باشد. (اریک و اسکینر، ۲۰۰۶، به نقل از حسینی: ۵)

اهمیت این مسئله از آن جاست که اصلاحات اقتصادی و حسن مدیریت نظام اقتصادی کشور، بدون اعمال سیاست‌های صحیح کلان اقتصادی در زمینه اصلاح توزیع درآمد ممکن نیست، به طوری که در چند سال اخیر، اجرای سیاست‌های مالی (به ویژه در زمینه تغییرات مالیاتی) همواره با مخالفت و عدم پذیرش از طرف گروه‌های اجتماعی و اقتصادی که همگی، از پرداخت‌های، معافیت‌های مالیاتی، رانت‌ها و یارانه‌های دولتی سود می‌برند، توأم بوده است. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه نظیر ایران به علت نبودن اطلاعات کافی و عدم کارایی نظام اجرایی وصول مالیات، بسیاری از مشاغل پردرآمد از دادن مالیات متناسب با درآمدها می‌گریزند و بخش قابل توجهی از درآمد دولت

به این ترتیب از بین می‌رود که نتیجه این امر ناکارآمد شدن سیستم باز توزیع درآمد در این جوامع است. از این رو بررسی عوامل مؤثر بر توزیع درآمد اهمیت خاصی می‌یابد و در صورت شناسایی عوامل مؤثر بر توزیع درآمد و رفاه اجتماعی، می‌توان در جهت دستیابی به هدف تحقق عدالت اجتماعی گام برداشت. (ابونوری و خوشکار و داودی، ۱۳۸۵: ۱۶).

۳-۱ سؤال تحقیق

آیا می‌توان مالیات بر درآمد و میزان آن در کل منابع مالیاتی را یکی از عوامل اثرگذار و تعدیل کننده توزیع درآمد در ایران دانست؟

۴-۱ اهداف تحقیق

هدف از انجام این تحقیق عبارت است از:

تعیین تأثیر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد، در طی دوره ۱۳۷۰ - ۱۳۹۰

۵-۱ فرضیه‌های تحقیق

۱- مالیات بر درآمد موجب بهبود توزیع درآمد می‌شود.

۲- میان نابرابری در توزیع درآمد و رشد اقتصادی رابطه معکوس وجود دارد.

۶-۱ مدل و روش شناسی تحقیق

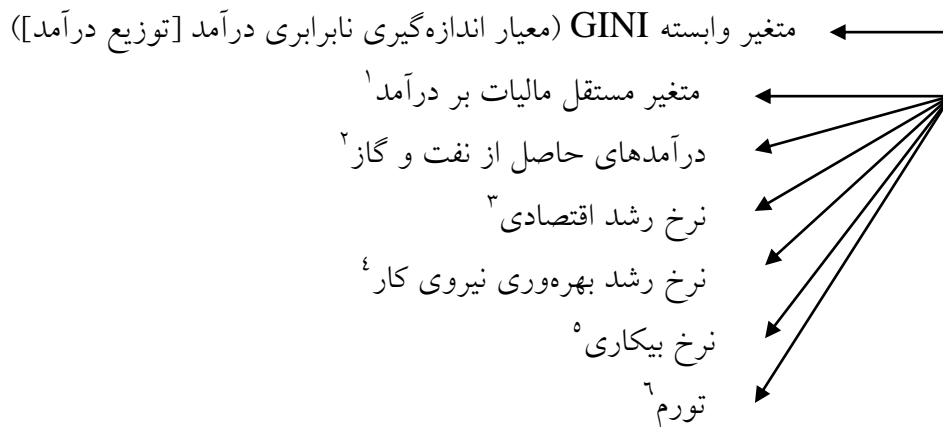
در این تحقیق با استفاده از روش اقتصادسنجی خود رگرسیون با وقفه‌های توزیع شونده برداری^۱ طی دوره زمانی ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰، تأثیر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد در ایران بررسی می‌شود. علت استفاده از روش ARDL در این تحقیق این است که متغیرهای مؤثر بر توزیع درآمد معمولاً با تأخیر عمل می‌کنند و با استفاده از این روش اقتصادسنجی می‌توان پویایی‌های کوتاه مدت را به بلند مدت مرتبط ساخت. همچنین با توجه به ناپایا بودن برخی سری‌های زمانی در این مطالعه برآورد با روش OLS مقادیر کاملاً سازگاری از ضرایب را به دست نمی‌دهد، مدل خود رگرسیون با وقفه‌های توزیع شونده برداری برآورد نسبتاً بدون تورشی از ضرایب بلند مدت را ارائه می‌کند.

---

^۱ (ARDL)Auto Regressive Distributed Lag Method

در این مطالعه برای بررسی تأثیر مالیات بر درآمد بر توزیع درآمد از مدل زیر استفاده می‌شود:

$$\text{Gini} = F(\text{RIT}, \text{OILR}, \text{RGDP}, \text{INFLATION}, \text{UNEMP}, \text{RLP})$$

۷-۱ روش گردآوری آمار و اطلاعات

جمع‌آوری اطلاعات با روش اسنادی و استفاده از آمار ثبتی مراکز و دستگاه‌های مختلف اداری همچون: بانک مرکزی انجام شده است.

برای این منظور داده‌های سری زمانی برای دوره زمانی ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ گردآوری شده است. آمارهای مربوط به ضریب جینی، مالیات بر درآمد، تورم و نرخ بیکاری و نرخ بهره‌وری نیروی کار از داده‌های حساب‌های ملی و سری زمانی گزارش اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (سال‌های مختلف) استخراج شده است. برای متغیرهای درآمدهای حاصل از نفت و گاز و تولید ناخالص داخلی و از قیمت‌های سال پایه سال ۱۳۷۶ استفاده شده است.

---

¹ RIT
² OILR
³ RGDP
⁴ RLP
⁵ UNEMPLOYMENT
⁶ INFLATION

۸-۱ تعریف مفاهیم

۱-۸-۱ مفهوم درآمد

از دیدگاه نظری چندین تعریف برای درآمد ارائه می‌شود که این تعریف‌ها به نوبه خود در مجامع اقتصادی پذیرفته شده‌اند. یکی از پذیرفته شده‌ترین تعریف‌های درآمد عبارت است از مجموع (الف): ارزش بازار حقوق به دست آمده برای مصرف و (ب): تغییر در ارزش موجودی اموال، املاک و مستغلات در طول یک دوره زمانی؛ بنابراین مجموعه منابعی که در طول یک دوره قابل مصرف می‌شود یا بر انباشت ثروت می‌افزاید درآمد خوانده می‌شود. در این صورت درآمد را می‌توان این‌گونه تعریف نمود: جریانی از منابع که می‌تواند نیازهای شخص را تأمین کند.

هیکس تعریف دیگری از درآمد ارائه داده است. بر این اساس درآمد هر شخص در یک دوره خاص نشان دهنده سقف مبلغی است که آن شخص می‌تواند در آن دوره خاص مصرف کند و هنوز انتظار داشته باشد که در پایان دوره دست کم به اندازه ابتدای دوره از رفاه برخوردار باشد. در این تعریف، هیکس برخورداری از رفاه را با سقف مبلغ قابل مصرف پیوند می‌دهد. تداوم امکان مصرف و برخورداری از رفاه در یک دوره زمانی دو عاملی است که در تعریف درآمد تأثیر می‌گذارد. به نظر می‌رسد که هیکس با آگاهی کامل تعریفی از درآمد را ارائه نموده است که در عمل قابل اندازه‌گیری نیست. با وجود این تعریف هیکس تعریفی است که از یک شخص حقیقی به جامعه قابل تعمیم است، یعنی می‌توان درآمد جامعه را نیز با همین تعریف مشخص کرد.

قابل ذکر است که اگرچه تعریف مرسوم در مورد درآمد بر پایه تعریف نخست و چارچوب‌های ارائه شده از طرف آدام اسمیت استوار است، در چند سال اخیر تعریف هیکس مورد توجه قرار گرفته و به ویژه اقتصاددانانی که درباره توسعه پایدار تحقیق می‌کنند، به این تعریف از درآمد علاقه زیادی نشان می‌دهد.

۲-۸-۱ مفهوم رشد اقتصادی

رشد اقتصادی یک متغیر کمی است و عبارت است از افزایش تولید یک کشور در یک سال خاص در مقایسه با مقدار آن در سال پایه و در سطح کلان، افزایش تولید ناخالص ملی^۱ یا تولید

---

^۱ GNP

ناخالص داخلی^۱ در سال مورد بحث به نسبت مقدار آن در یک سال پایه، رشد اقتصادی محسوب می‌شود؛ به عبارت دیگر رشد اقتصادی افزایش پایدار در تولید سرانه ناخالص داخلی حقیقی است. به طور کلی رشد اقتصادی از دو طریق به دست می‌آید:

۱- رشد انفرادی نهاده‌های تولید

۲- رشد اثر ترکیبی یا بهره‌وری کل عوامل تولید^۲

۱-۸-۳ مفهوم مالیات بر درآمد

از عمده‌ترین انواع مالیات مستقیم است که تقریباً در غالب کشورهای جهان این مالیات، وجود دارد. عمده‌ترین انواع مالیات بر درآمد، شامل: مالیات بر دستمزد و حقوق، مالیات بر شرکت‌ها و مالیات بر مشاغل می‌باشد.

در واقع اگر یک سیستم اقتصادی بتواند به صورت مناسب مالیات بر درآمد را جمع‌آوری نماید، از دیدگاه اثرات توزیع و به عنوان منبع درآمد برای دولت، دیگر نیاز به جمع‌آوری دیگر مالیات‌ها نبوده و هر مالیات دیگری تکرار خواهد بود. طرفداران مالیات بر درآمد اعتقاد دارند که این مالیات اثر جابه‌جایی منابع ندارد و وسیله‌ای بسیار مناسب برای تعدیل ثروت یا اجرای سیاست توزیع مناسب درآمد می‌باشد. به همین دلیل در بیشتر قوانین مالیاتی کشورهای مختلف، مالیات بر درآمد، نرخ تصاعدی دارد. در حالی که عمده مالیات‌های دیگر از نرخ ثابت مالیاتی استفاده می‌شود. (پژویان، مالیه عمومی، ۱۳۸۵: ۱۲۵)

۱-۸-۴ مفهوم توزیع درآمد

توصیف درجه نابرابری موجود بین افراد یک کشور و تشریح چگونگی سهم افراد مختلف یک کشور در درآمد ملی را توزیع درآمد می‌گویند؛ بنابراین بررسی توزیع درآمد و نابرابری آن، مقایسه سهم گروه‌های مختلف جمعیت، در درآمد ملی است. (جعفری صمیمی، ۱۳۸۴: ۷۹) توزیع درآمد بر دو نوع است: توزیع درآمد مبتنی بر عوامل تولید (شامل زمین، نیروی کار و سرمایه) و توزیع درآمد بین گروه‌های مختلف درآمدی (مانند دهک‌های مختلف). وظیفه کنترل نابرابری درآمدها بر عهده دولت‌ها و سیاست‌های اقتصادی‌شان است. (رادرفورد، ۲۰۰۷: ۱۳)

^۱ GDP

^۲ (TFP) Total Factor Productivity